

DIN VIAȚA ORAȘELOR

Gheor. C. D. Gheorghiu
la
Piatra Neamț

COMERCIUL și INDUSTRIA LA ORAȘE

CONFERINȚĂ ȚINUTĂ ÎN AULA UNIVERSITĂȚII

DE

Valeriu Mălăreanu

Extras din „Arhiva“

I A S I

TIPOGRAFIA EDITOARE „DACIA“ P. ILIESCU & D. GROSSU.

1903.

Pretul 30 bani.

C.J.-1012

II 588

„DIN VIAȚA ORAȘELOR“

COMERCIUL și INDUSTRIA LA ORAȘE

CONFERINȚĂ ȚINUTĂ ÎN AULA UNIVERSITĂȚII

DE

Valeriu Mălăreanu

Extras din „Arhiva“

I A S I

TIPOGRAFIA EDITOARE „DACIA“ P. ILIESCU & D. GROSSU.

1903.

Din viața orașelor

COMERCIUL și INDUSTRIA¹⁾

Mi-am luat sarcina să vorbesc despre comerțiul și industria la orașe. Aceasta însamnă a vorbi despre comerțiul și industria aproape a întregii țări. În conferințile ținute de domnul A. D. Xenopol și Gh. Ghibănescu vi s-a dovedit cum în orașe se concentrează activitatea industrială și comercială a unei țări. Negustorii și meseriașii orașelor nu satisfac numai nevoile târgoveștilor; satenii la orașe vin de-și tîrguesc lucrurile de nevoie și la meșterii din orașe își comanda cele trebuitoare. Chiar cînd satenii își tîrguesc mărfuri de la negustorul satului, acesta tot de la orașe își procură marfa. Si în fine tot la orașe vin satenii de-și desfac produsele muncit lor, fie agricole, fie industriale.

Subiectul conferinței mele fiind foarte important și cu interes de actualitate pentru țara noastră, ar necesita mai multe ceasuri de con vorbire; în marginile unui ceas însă nu voi putea dezvolta decît o parte din ce aş dori să spun.

Cînd abordăm subiectul acesta, cea dintîu întrebare este: care e intinderea industriei și comerciului în țara noastră? Cîtă populație își adună mijloace de existență

1) Conferință rostită în aula Universității din Iași, în ziua de 16 Februarie 1903, din ciclul conferinților „Din viața orașelor” a Societății științifice și literare.

din aceste ocupații? Si apoi în mina *cui* se află comerțul și industria în țara noastră?

Puține cifre sănt de nevoie. Statistica ne dă 140,000 meseriași de toate categoriile, adică cam atitea familiilor își agonisesc traiul. Pentru industria mare, adică fabrici de tot felul, ni se dă la 250 fabrici. Relativ la industria minieră dăm numai două cifre, anume petroleu se extrage 220,000 tone anual, iar sarea la 90,000,000 kilograme; ar trebui să înșirăm toate bogățiile miniere, ba chiar toate celelalte bogățiile de tot felul, pentru că toate aceste bogățiile prin comerț se desfac și numai astfel ne-am putea face o idee de întinderea comerțului.

Nu putem da o statistică de numărul comercianților, dar ne putem da samă de cătă oameni ar putea trăi din comerț, judecind din următoarele date statistice. Mai întâi cu privire la import, export și transit. Țara noastră face un import de 400,000,000 lei anual, iar exportul se urcă la suma de 300,000,000 lei. În porturile țării noastre vin anual peste 30,000 vase cu o capacitate de peste 80,000,000 tone. Posedăm deja o marină comercială, vre-o zece vapoare maritime și tot pe atitea pe Dunarea. Numai din transitul ce se face prin țara noastră, se cîștigă 20,000,000 lei anual. Si încă portul Constanța nu e gata. Cînd se va sfîrși, Constanța va deveni cel mai mare port pe marea Neagră, Odessa va scădea mereu. Căci prin România se vor face transițiile între Orient și centrul Europei; mărfurile cari cer în calatorie timp scurt pe aice vor trece. Apoi comerțul interior al țării, circulația avuțiilor de tot felul din țara noastră, se urcă la sume cu mult mai mari decit cele de la import, export și trafic. S-ar urca probabil la miliarde. Acum puteți judeca ce întindere au și pot lua mereu afacerile comerciale.

Dar în țara această, așezată la un loc atât de însemnat, în această țară atât de bogată și cu de toate îndestulata, în mina *cui* se află industria și comerțul? Cine face să circule bogățiile de tot felul și cine confectionează din materiile prime obiectele industriale? *Români* sau străini?

Statistica ne spune că din cei 140,000 meseriași a-

proape 70% sunt Români, că în Moldova acest procent scade coborindu-se în unele orașe și la 10%. Judecăți după Iași, pe care îi cunoașteți bine prin experiența d-voastră. Aci sunt unele meserit, în cari nu gasim Români. Cine a auzit macar un palărier român? Aratați-mi un croitor bărbătesc român, sau o modistă româncă? Gindiți-vă la un giuvaergiu român, etc.

Dacă trecem la industria mare, la fabricile noastre, cestiunea nu e mai puțin dureroasă și primejdioasă. Aci ne lovim de cestiunea capitalurilor străine. Reprezentanții țării împreună cu guvernele au ținut să se creeze aci în țară o industrie și de-aci legea pentru încurajarea industriei naționale din 1887, prin care se dau următoarele avantajii întemeietorilor de fabrici: li se da terenul necesar în orice punct al țării ar dori să instaleze fabrica; apoi pe timp de 15 ani nu plătesc nici o dare catre stat, județ sau comună; timp de 15 ani pot introduce în țară fără taxe vamale ori-ce mașinarii ar fi de nevoie și ori-ce materii prime negăsite în țară; apoi li se acordă o reducere de taxe pe C. F. R. Statul, în scurt, prin asemenea încurajări și prin unele prime acordate la unele fabrici, păgubește anual 20,000,000 lei. E un frumos sacrificiu din partea statului pentru a se crea o industrie națională. Dar pe lîngă stat, mai fac sacrificii și locuitorii țării plătind mai scump produsele fabricilor din țară, de cit aceleași produse mai înainte de a avea o industrie națională.

Era de așteptat cel puțin ca asemenea sacrificii să tolosască Românilor. Aceștia însă nu s-au silit să îmbrătișeze dinși industria mare și să lupte din răsputeri ca în adevăr să avem o industrie națională. Tot străinii și tot capitalurile străine stăpinesc industria mare. Cînd străinii au văzut că nu-și pot desface mărfurile în țară la noi, din cauza taxelor vamale ridicate, și ridicate în interesul proteguirii industriei naționale, atunci au găsit un mijloc și mai bun pentru ei. Ca să nu li rămînă capitalurile neproductive în țară la ei, le-ău adus în țară la noi, de-aud creat industria mare aşa zisă națională. De astă dată au venit și străinii odată cu capitalurile. Noi Români muncim pentru a face productive capitalurile

străine, a căror dobinzi trec mereu peste graniță. Aceasta e netăgăduit o situație dureroasă pentru noi români. Sunt încă unii care cer și cheamă mereu capitalurile străine. Aceștia, dacă nu cunosc incurcăturile ce ne-au produs capitalurile străine în țară la noi, apoi bine ar fi să judece din exemplele recente ale Burilor și Venezuelii. Capitalurile străine însamnă îngrijorarea sentimentului național.

Încă două vorbe asupra industriei mari: care industrie mare se poate dezvolta în țară la noi? Seurt și hotăritor numai acele fabrici se pot intemeia care își găsesc materiale prime în țară la noi. A căuta, să desvoltă o industrie mare cu ajutorul unor materii prime aduse de peste graniță, e o mare greșală. Un exemplu: Avem în țară o fabrică de cue. Ea își aduce materia primă din străinătate. Însă judecați: 100 kil. fer brut îl plătește leu 17.50 în străinătate; cuele fabricate gata din străinătate însă le cumpără negustorul cu 17 leu 100 kil. Cum se explică oare că fabricantul din străinătate să dea cuele fabricate cu 17 leu suta kilog. pe cind ferul brut să-l vîndă cu 17.50 leu? Negreșit că nu e alta de cît uciderea industriei din România. În adevăr mai poate concura fabrica de cue de la noi din țară cu cea din străinătate, cind plătește ferul brut mai scump de cît negustorul plătește cuele fabricate? Veți zice: oare pot fi fabricanți în străinătate care să vîndă cuele mai eftin ca ferul? Ar trebui să piardă, să se ruineze. Nu e exact. Ceia ce pot perde în România momentan, își scot prin vînzarea mai cu preț în alte țări. Aceasta pînă cind industria ferului va fi zdrobită în România; atunci își vor scoate paguba prin stăpînirea pieței românești.

Trecem acum la comerț. Să ne întrebăm în mîinile *cui* se află? Nu posedăm încă o asemenea statistică. Dar e un lucru pe care îl putem cunoaște prin noi însine. D-l A. D. Xenopol, în conferință despre „starea orașelor” v-a spus că cea mai mare parte este în mîinile străinilor. Dar n-aveți nevoie să vă spună nimenei acest lucru. Înțeleg să vi se spună lucruri din alte țări neumbrate, și pe care singur nu le puteți constata. Dar cine din d-voastră nu vede în mîinile cui e negoțul în

orașele României? Facă cineva o excursiune geografică de la Dorohoi la Severin și se va convinge că în oricare oraș din țară negustorii străini sunt foarte numeroși. Ești cunosc prin mine însumă multe orașe. Am stat în Severin, în Caracal, am vizitat Craiova, Slatina, Giurgiu, Corabia, Buzău, R. Sarat, Bacău, P. Neamț, Tg. Neamț, Roman, Vaslui, Botoșani, Dorohoi și București. În toate aceste orașe cu greu găsim negustori români. Negreșit prin Moldova orașele sunt cu totul înțesate de negustori străini; prin Muntenia și Oltenia sunt mai puțini străini și mai mulți români. Statistica populației țării românești ne da vre-o 600,000 străini în țară, din care peste 300,000 evrei. Ei bine cu ce se hrănesc toți acești străini? Nu cumva sunt funcționari? Negreșit atât mai lipsi. Ei însă se hrănesc cu ce ciștigă din negoț și meserii.

Constitue oare o primejdie faptul acesta? Faptul că comerțul și industria orașelor sunt în mîna străinilor, a ovreilor neasimilabili, cu interese proprii lor, rezultând din instinctul de conservare etnică, nu sdruncină dezvoltarea pacinică și normală a poporului român din România libera? Cu alte cuvinte să respondem la întrebarea în mîinile *cui ar trebui* să fie comerțul și industria în orașele noastre. Răspunsul la această întrebare mi-a fost ușurat în parte prin conferința d-lui A. D. Xenopol.

Cestiunea de a ști în mîinile cui trebuie să se afle comerțul și industria în țara noastră merită o deosebită atenție. Sunt oameni distinși, cu cultură înaltă, oameni meniți chiar *a crește și educa* tinerele generații, și cari nu găsesc un pericol în faptul că comerțul și industria să fie în mîinile străinilor. Ei ne spun fără încunjur și fără jenă științifică că țara și poporul român ciștigă dintr-un comerț și industrie dezvoltate, ori de cine ar fi exercitate, străin ori român. Și aceștia își pun în practică teoriile, căci nevoile lor de toate zilele și le satisfac la negustori și meseriași necreștiți, străini, calomniind și birfind în același timp pe puțini negustori și meseriași români. Dar pentru ce comerțul și industria să fie în mîinile românilor?

In oră ce țară din lume, la oră ce popor se constată că comerțul și industria sunt în mîinile naționalilor. Și aceasta pentru că comerțul și industria sunt izvoare nesecate de avuție și deci mijloace mereu crescind de traiu. Și cred că români — nu toți, dar cea mai mare parte — au ajuns să se convingă — din cauza crizei economice și financiare prin care am trecut — că funcțiunile nu mai pot fi un mijloc nesecat de existență. Români din experiența lor cunosc cum din comerț și industrie străinii își agonisesc în țara noastră nu numai existență, dar adună și averi.

Lucrul se prezintă mai grav. Sunt părinți de familie din orașul nostru, din societatea aleasă, foarte îngrijitori de viitorul copiilor. Cunosc unul din acești părinți, care are cinci copii și care se întreabă: ce cariera, ce mijloc de existență să asigure copiilor? El vede bine că nu mai e posibil în funcțiuni; el singur funcționar condamnă funcționarizmul. Dar ce să-să facă copiii? Să-si dețe copiii în comerț sau industrie? Oare copiii lui de comerț și industrie sunt buni, își zice? I-ar da bucurios la comerț și industrie, dar nu ar vra tocmai el să facă începutul. Să intelege lesne, este o criză sufletească în sufletul părinților cu privire la viitorul copiilor. Opinia publică însă nu e deprinsă să vada români din High-life înbrătișind comerțul și industria. De aceia nehotărirea în inimile părinților, și de aceasta nedumerire și șovăire a părinților numai copiii vor suferi. Și nu e vreme de șovăit, căci în comerț și industrie trebuie pașit cu hotărire și incredere. Copiii noștri ne întreabă ce carieră să îmbrățișeze. Trebuie hotărît să le arătăm comerțul și industria. Aci sunt mijloace de existență fără sfîrșit.

Dar nu e numai acest interes de a dobîndi mijloace de traiu pentru copiii noștri, care ne face să zicem că comerțul și industria trebuie să fie în mîinile naționalilor. E un alt interes chiar și mai mare. E vorba de primenirea păturilor orașanești prin sporul populației sătești. Vi s-a spus aci de dl A. D. Xenopol, că este un fenomen social de cea mai mare însemnatate primenirea păturilor conduceatoare de populație țărănească, prin fi-

liera comerțului și industriei orașelor. Nu e nevoie de înaltă filosofie și de multă știință pentru a observa și constata că la orașe paturile conduceatoare se subțiază mereu, descrez. Nu avem gândul să ne oprim la cauze; fie că munca și lupta pentru existență la orașe e mai acută și istovesc din generație în generație puterile fizice și intelectuale, fie că viața orașanească prin multiplele și variatele prilejuri de petreceri și distracții ne face să nu dorim un număr mare de copii. Ceea ce e sigur, e că pătura conduceatoare descrește, își sacătuște puterile.

Patura țărănească dă mereu un spor de populație. Acest spor de populație navalește la orașe pentru a-și agoniști existența din comerț și industrie. Aci intră ca ucenici și își ciștigă traiul din prima zi. Părintele nu are nicăi o cheltueala cu fiul. Comerciantul și industriașul e bucuros că își găsește ucenici muncitori, fără pretentii și cu ajutorul căror se indemnizează în comerț și industrie, fără a face în schimb mari cheltuieli. Ucenicii de azi ajung negustori și meseriași de înine, pentru că în comerț și industrie inteligență se ascute, se desvoltă. Cei înzestrăți de Dumnezeu ajung sus de tot în aceste activități sociale, iar în a doua generație patura țărănească se urcă tot mai sus în rândurile păturii conduceatoare. În chipul acesta se face o selecție naturală în patura țărănească și o primenire necesară în patura orașanească. Fără această primenire păturile conduceatoare se anemiază, se înstrâinează de masa poporului.

Ei bine acest fenomen universal de primenire socială este astăzi turburat și contrazis prin faptul că *comerțul și industria din orașele noastre, în mare parte, sunt în mîinile ovrelor*. Masa compactă a străinilor neasimilabili, ocupînd comerțul și industria în orașe, opresc circulația singelut în poporul român. Și aceasta e o primejdie națională. Căci de unde se va primeni patura conduceatoare, pe care o vedem cu totul cum se subțiază? Dacă se va primeni cu singe străin neamului, primejdia nu va dispărea, căci viitorii conduceatori vor avea idei străine naționali. Iar dacă nu se face primenirea, răul încă e mare, căci ce facem cu sporul de populație țărănească?

Acum ne putem da sămăce mare rol în viața unui popor joacă comerciul și industria. Ceia ce este inima în corpul omului, aceia este comerțul și industria într-o țară. Prin inimă trece oră ce picătură de sânghe pentru a se duce să hrănească cea mai departată celulă a organismului; prin comerț și industrie se schimbă avuțiile din toate unghuirile țărei, prin comerț și industrie se face circulația singelui social, primenirea păturilor conduceatoare.

Viața socială a unui popor se poate compara cu un organism animal, toate funcțiunile vieții sociale într-o țară trebuie să fie făcute de același popor; un element străin neasimilabil e tot atât de primejdios vieții sociale, cum ar fi primejdios vieții animale un corp străin neasimilabil introdus în organism.

Dar să vorbim de o altă primenire, anume primenirea artificială. Pătura conduceatoare a simțit nevoiea primenirii și de aceia în lipsa selecțiunii naturale prin comerț și industrie, a creat un mijloc artificial de primenire prin școli. V-a spus și d-l A. D. Xenopol acest lucru. Și e artificială această primenire, nu numai pentru că nu se pot alege și cunoaște cei mai buni copii, dar și pentru că prin școli din cauza unei ocupări intelectuale îndelungate și încordate, se deprimă și se înădușă puterile copiilor buni. Nu într-o singură generație se pot urca de jos până sus.

Cind constatăm că străinii au pus mîna pe o mare parte din industrie și comerț, că în nordul țării numai străinii le posedă, cind am arătat că de mare nevoie e pentru noi Români să punem mîna pe comerț și industrie întrebarea e: le vom putea recăști? Putem spera ca români să ajungă, în țara lor, stăpini pe comerț și industria țării? *Fără nici o ezitare afirmăm că vom ajunge stăpini pe comerțul și industria țării, vom izbuti să restabilim circulația singelui național.* Cine e românul care să stea pe ginduri și să se clătine în credință că le vom dobîndi? Este cineva? Cind poporul român a știut și a putut să ocupe un loc de glorie între popoarele și țările Europei, cind am căștigat independența politică a țării, nu vom pu-

tea să căștigăm independența economică din lăuntrul țării? E o cestie numai de timp, cîteva decenii de munca din partea poporului român întreg, și vom căștiga izbindă.

Ce trebuie să facem pentru a pune mîna pe comerț și industrie? Cel mai însemnat lucru este ca *poporul român întreg să fie într-un cuget, într-un gînd. Toate păturile sociale, atât cele conduceatoare cît și cea țărănească să aibă numai un gînd*: anume dragostea de comerț și industrie. Convingerea că ele sunt izvoare nesecate de avuție și deci mijloace mănoase de existență, că înlesnesc circulațunea singelui național primenind păturite conduceatoare, să unească pe loți români într-un gînd. *Numai cind va fi unitate de idei în această privință, numai atunci vom izbuti în luptă.* Atunci pătura conduceatoare va pune mîna pe comerț și industria mare; patura mijlocie și cea țărănească vor acapara comerțul și industria mijlocie și mică. Mai ales clasa conduceatoare e nevoie să pună mîna pe comerț și industria mare; căci comerțul și industria mijlocie și mică nu pot fi de cît în mîna acelora, în mîna cui voiesc mari comerciant și industriaș.

Clasa noastră conduceatoare e compusă astăzi numai din funcționari și profesioni libere; lipsește dintre conducători mari comercianți și industriași. Și aceasta e în dauna conducerii țării. Să vă clarific printr-un exemplu ce voiesc să spun. Sa luăm parlamentele a două țări și să le comparăm.

	Agricultori	Industriași	Comercianți	Profesiile libere	Armață	Clerul	Funcționari
Franța are în Camera Deputaților	72	41	22	270	6	2	95
Anglia are în Camera Comunelor	132	131	100	107	66	—	47

Vedem că în parlamentul celei mai laudate țări, Anglia, avem 100 negustori, 132 agricultori și 131 industriași, total 363; acestia formău majoritatea conduceabile Angliei. În Franță avem agricultori 72, industriași 41, comercianți 22, total 135; pe cind profesiile libere cu funcționari la un loc fac 365, deci aceștia conduce destinele Franței.

In parlamentul nostru ciți negustorî avem, ciți industriași, ciți agricultori? Cine conduce trebile țării noastre? În orî ce caz vor fi oameni învățați, mari cărturari, dar nu-s oameni cari să cunoască afacerile țării. Și fiind că nu le cunosc, nu se îngrijesc de ele. Un exemplu de neînțeles. Avem niște mine de antracită la Tg. Jiu; adusă în Iași, antracita se vinde 1000 kil. cu 75 lei. Se aduce atracita din Rusia prin Galați tot aci în Iași și se vinde 1000 kil. cu 65 lei. Cum se explică? Să se aducă din Rusia cu vapoarele pînă în Galați și de aci cu trenul pînă la Iași și totuști să se vindă tone 65 lei, mai eftin de cît antracita de la Tg. Jiu? Cum se face? Iată cum: transportul unui vagon carboni de la Tg. Jiu la Iași costa la C. F. R. **226 lei**. Dacă acest transport s'ar eftini; s'ar putea vinde mai eftină antracita din Tg. Jiu decît cea rusească. Cine însă se desbată în parlament lucruri de acestea? Cine are interes? Negreșit că români toti avem interes la prosperarea țării, dar un interes mai mult teoretic. Cel ce e în jocul afacerilor are și un interes de existență și dezvoltare personală.

Clasa conducătoare trebuie să pună mîna pe comerçul și industria mare. Astăzi un părinte din nobeleță română, cînd are mai mulți copii, pe toti îl destinează la cursuri universitare, la profesioni libere, la funcțiuni. Faptul că au avere îl îndreptăște, cred ei, să ocupe funcțiuni mai gras platite. Aceasta e o greșală. Calea de urmat e să se dea altă ocupătîune fiecarui copil; unul să îmbrățișeze comerçul mare, altul industria mare, altul să fie militar, altul funcționar. Și aceiași cale va trebui urmată atât de clasa mijlocie, cît și de pătura țărănească. Părintele să nu dea la toti copiii ocupătîuni bugetare, ci unul, doînă la comerç și industrie, iar unul doînă la miliție, funcție. Țara are nevoie de oameni în toate activitățile. Cînd se va proceda astfel, reușita va fi sigură. Cînd copiii noștri vor fi în joc pentru a-și cîștiga traiul din comerç și industrie cine se mai îndoeste de izbîndă? Caci copiii vor avea sprijinul părintilor, fraților, vor avea ajutorul întregului popor. În modul acesta *nu am mai avea o clasă de negustorî și de meseriași, izolată și fără legătură cu pătura*

conducătoare și cu cea țărănească, cum a fost odinioară. Comerçul și Industria va fi afacerea poporului întreg, a tutorelor clase sociale, ocupînd fiecare o parte din comerçul și Industria mare, mijlocie sau mică. Va fi o legătură de singe între deosebitele activități sociale.

Dar pentru a ne face copiii comercianți și industriași, cum să urmăm? să-i dăm la școli de meserie și de comerç? sau să-i dăm în ateliere și prăvălii ca ucenici, și în fine la urmă stăpin? Am credință nestrămutată că prin scoli nu vom izbuti la crearea de negustorî și meseriași. În scoli copiii se deprind cu o muncă relativ ușoară, dar aspiraționi mărete. Din scoli copiii esă la vrîsta cînd nu mai pot fi mlădieți, nu se mai pot deda la munca grea. Pentru că să înveță o meserie, se cere mult exercițiu, lueru mult. Într-o școală nu poate fi mult de lucru, cel puțin atîla ca să-i deprindă pe cei 50 sau 60 școlari. Apoi tocmai din cauză că-s mulți școlari, și unul singur care îl învață, metoda de a-l învață meseria nu e de cît *teoria*. Judecați din contra despre un atelier în care sunt 5—6 ucenici și 2—3 calse și un stăpin. Un atelier are mult de lucru și variat. Fie-care calfa are cîte 1 sau 2 ucenici în ajutor; calfa învață pe ucenici, deci un profesor la 2, îl învață fără teorie, numai prin exercițiu. Apoi în ateliere copiii cunosc viața de meseriaș, ceea ce în școli nu se poate afla. Meseriașul format prin școli cade totdeauna în concurență cu cel format din ateliere; acesta la nevoie își restrînge mijloacele de întreținere potrivit cîștigului. Cît despre negoț, toată lumea vede că din școlile de comerç nu esă negustorî.

Sîi că mulți părinți nici nu vor să se gîndeasă a-și da copiii ca ucenici. Cum să stea alătura cu badea Ion? Cunosc asemenea părinți. Dar întrebați-i pe acești părinți pentru ce-și lasă copiii la școala primară alaturi cu cei desculți și stricăți? *De ce nimai în școli vor egalitate între școlari, democrație, și la comerç nu?*

Sînt nevoie să mai dau un argument în favoarea punerii copiilor în ateliere și prăvălii ca ucenici. Pentru școli statul trebuie să cheltuiască sume mari, iar rezultatele sunt în orî-ce caz problematice. Pe lîngă aceste sacrificii ale statului, părinții cheltuesc cu copiii, atît cît

aceştia staă în şcoale. Şi e o cheltuială mare aceia pe care o fac părinţi. N-ar fi mai bine să o capitalizeze părinţi? Căci dindu-şi copiii la ateliere şi prăvălie, aceştia nu mai au nevoie de cheltuelile părinţilor; din întâia zi slăpînul prăvăliei şi atelierul dă hrana, locuinţă şi îmbrăcăminte ucenicului. O rezervă de facut, anume: cei bogăti, în stare a minui comerţul sau industria mare, aceia pot trece întâi prin şcoli, răminind a face 1 an sau 2 de ucenie pentru practică mai pe urmă.

Rămîne de explicat şi rolul capitalului în comerç şi industrie. Toţi o zic şi o repetă: în comerç şi industrie se cere capital. Cu ce să deschizi prăvălie sau atelier, dacă nu-i capital? La slujbă nu ni se cere capital. Românii n-au capital, de aceia nu pot pune mîna pe negoţ şi meseria. Mai întâi e o greşală a sustinea că români nu au capitaluri. Sunt foarte mulţi români capitaliştii. Şi apoi nu s-ar putea forma capitaluri sociale? – Dar chiar acei cari nu dispun de nici o avere, încă îşi pot forma capitalurile necesare în comerç şi industrie prin munca şi economie. Cum şi-a adunat capitaluri cei ce le au astăzi? Cum străinii în ţară la noi îşi agonisesc averi din nimic? Numai prin munca şi economie. De ce românii n-ar face tot astfel în ţara lor proprie?

Şi trebuie să accentuăm că dacă există vre-o activitate socială, în care să se poată aduna capitaluri, apoi desigur că nu este alta de cît comerçul şi industria. Negreşit în comerç se pot aduna capitaluri mai mari şi mai lesne de cît prin industrie. Şi apoi e munca mai uşoară de cît a negustorului? Cu o munca numai de vinzare, negustorul are posibilitate să-şi adune capitaluri.

Să facem o mică comparaţie între funcţionari şi negustori în această privinţă. Funcţionarii nu pot aduna capitaluri; mai întâi pentru că intraţi de pildă cu 100 lei lunar, are pretenţii mari, de conducător al poporului, şi nu-i ajunge leafa, se mai îndatorează. Cu cît înaintează în slujbe, cu atât îşi urcă şi cheltuielile; ba la o avansare, de pildă, dă un banchet şi se îndatorează şi mai tare. Funcţionarul nu poate avea spirit de prevedere, el ştie că leafa îl merge pe ori-ce lună; ba, până la moarte e asigurat, căci va avea pensiune. Chiar un func-

tionar rău e menținut în slujbe, pentru că se miloşeşte la superiori, se roagă să nu-l dea afară că-l nenoroceşte şi are o casă de copii. Dar în fine chiar cînd se găsesc funcţionari cuminti, şi cunosc însemnatatea economiei, numai cu mari sforţări adună ceva capital. Într-o viaţă de 30—35 ani de funcţionarism cît se poate aduna numai din economie? 10—20—30 mîi lei. Şi încă cît funcţionari cunoaşteţi c-aşa realizat asemenea capitaluri?

Din contra să cercetăm pe comerciant. *Ceia ce face călirea din fer, aceia face negoţul din om.* Din fer prin operaţia călirei căpătam un otel. *Din om prin negoţ, căpătam un om superior.* În adevăr comerciantul prin rolul lui în societate, de a schimba mărfurile, e menit să adune capitaluri. El nu ştie cît va aduce anul viitor, nici luna viitoare. Din spirit de prevedere, cîştigat şi dezvoltat prin experienţă, trebuie să economisească din ori cît cîştig ar avea. Mai întâi nu cheltuesc mai mult de cît cîştigă. Căci îndată ce un comerciant s-ar arunca la cheltuile egale cu cîştigul, e ameninţat în dezvoltarea, în progresul său. Căci cine ştie ce criză va mai veni? Şi apoi şi în comerciant, nu numai în funcţionar, e rîvnă de a înainta. E o însuşire înăscută în fiecare om de a înainta, de a se desvolta, de a progrăsa. Funcţionarul poate înainta *prin alii*, prin *sefi seii*, la care e nevoie de multe ori să se plece. Comerciantul progresază în comerçul său prin *sine insuşi*, *prin economie şi munca*. Să vă dau nişte exemple pentru a întări aceste adevăruri. Voi lăua de aci din Iaşi, focar de străinim, doi negustori români, pentru a vă arata, cum au adunat capitaluri numai prin sine, numai prin munca şi economie.

Întîiul exemplu este de V. D. fost negustor, băcan. Azi e rentier, trăeşte din venitul frumoasei sale averi adunate prin negoţ. S-a lasat de negoţ din cauză de boala. Are o avere care îl aduce un venit de 6000 lei anual şi a adunat-o în vre-o 33 ani de negustorie. L-am întrebat cum a adunat averea din negoţ şi mi-a spus următoarele:

— Din negoţ, din băcanie. N-am avut nici o lescaie, cînd m-a dat ucenic la băcanie. Pe atunci erau băcani

romîn mai mulți. Sînt de atunci aproape 40 ani. Înva-

tasem azi, buche. Am stat ucenic *patru ani*; avînd ce mincă,

purta și îmbraca. Am stat calfa *cinci ani*, începînd cu

leafa de 200 lei (18 galbeni) pe an și ajungînd la 360

lei (30 galbeni). După cincî ani de calfa m am lasat de

stăpin, voiam să ajung singur stăpin. Aveam în buzunar

35 galbeni economie (400 lei), strînsesem căl am fost

calfă. Mi-am găsit un tovarăș, care avea economisit

20 galbeni (240 lei). Amîndoi la un loc aveam 55 gal-

beni. Am închiriat o dugheana în Sf. Vineri (azi Anas-

tatie Panu) în dreptul bisericii Sf. Nicolae. Am plătit

chirie 7 galbeni, cu 8 galbeni am cumpărat și facut

cumpene, rafturi și alte lucruri trebuitoare; mai rema-

sese 40 galbeni. Cu aceştia m-am dus la un angrosist

evreu, și am luat marfa de tot. Cîte puțin din fiecare

marfă. Amîndoi tovarașii am muncit, ne-a plăcut să mun-

cim. Marfa cumpăram treptat cu nevoiele vînzarei. Nu

luam pe datorie, ci numai cu bană. Cînd am ajuns la

finea anului am încheiat socotelele cu tovarașul meu și ne-a

venit fiecaruia cîștig de 250 galbeni (3000 lei). (Deci 6000

lei cîștig într-un an dintr-un negoț început cu 55 galbeni).

In cursul anului cheltuisem numai pentru strictul nece-

sar, cu economie din toate, căci doriam să ne ridicăm

mai sus. Am stat în tovarăsie 10 ani. În cel din urmă

an de tovarăsie partea mea de cîștig a fost de o mie

de galbeni (12000 lei). După aceia am ținut singur ne-

gustorie și mi-a mers bine cîștigul; au fost ani în care

am cîștigat cîte 18000 lei. M-am lasat de gustorie,

căci sunt bolnav, nu pentru că nu mi-a plăcut său pen-

tru căs dori să mă fac boer. Chiar azi am prilej de

cîștig din afaceri comerciale; în toamna trecută am în-

lesnit o vînzare de vin între doi neguștori și am cîști-

git 250 lei numai cu vorba. Negoțul aduce bană, dar

trebuie să te țîr de el. Romînii sunt cam rușinoși, fug de

negoț, umblă după funcții. Rău fac. Am un copil, neguștor

am să-l fac. Iată un exemplu viu, în carne și oase,

pe care-l puteți cerceta.

Un alt exemplu: un neguștor retras din negoț,

trăește tot în Iași. Viața sa de neguștor se rezumă

în 5 ani de ucenicie, 2 ani de calfa, 5 ani tovarăș

la o parte (30%) cu stăpinul, apoi 22 ani singur

stăpin. Cînd s-a făcut singur stăpin avea economie 500

galbeni (6000 lei); cînd s-a retras din comerț, avea a-

dunați 120,000 lei. Si apoi încă un detaliu. După ce a

adunat capital, il dădea cu procent sau îl plasa în ho-

nuri. Capitalul îl aducea profit. Marfa la negoț o aducea

pe credit, căci cine să nu-i dea pe credit, unuî om cu

capital plasat în bonuri? Iată cum și acest al doilea

exemplu în 34 ani a adunat 120,000 lei numai din ne-

goț. Care funcționar după 35 ani muncă, cînd ajunge

la pensie, are adunați atîția bană?

V-ăs putea aduce și alte exemple. Dar nu vrau să vă obosesc. În studierea fenomenelor sociale, un singur exemplu bine înțeles și analizat, luminează tot fenomenul. Asemenea exemple se repetă mereu, în toate țările și în țara la noi. Din aceste exemple ne convingem *ce putere de oțelire are comerțul asupra omului*. Preface sufletul omului. *Ii dă putere de muncă. Ii dă încredere în el.*

Noi Români ne-am deprins numai cu funcțiunile. Mintea noastră e în neputință de a da credință la asemenea exemple. Am ajuns la o criză sufletească ne-mă pomenită: *ne temem de ziua de mine*; nu știm dacă vom mai avea cu ce trăi, dacă nu vom fi fară slujbă a doua zi; ne apucă groază la votarea legilor, nu cumva se va vota o nouă lege prin care să se schimbe o categorie de funcționari? E o stare bolnăvicioasă această stare socială; căci frica de ziua de mînă, deprință și omoară puterile de muncă ale omului, îl face nefericit. Din contra omului care iubește comerțul și industria, și se devotează cu trup și suflet lor, nu are nici o teamă de ziua de mine. El se bizue pe puterile lui de muncă, comerțul îl dă încredere în sine. Grija funcționarului e în altii; să se plece superiorului, să-i între în grăji, să tremure la votarea legilor. Grija neguștorului e să-și desvolte propria lui energie de muncă. El așteaptă cu plăcere ziua de mine, pentru că știe că munca lui e folosită de societății în orî ce zî. Si în ziua în care ar vedea că munca lui nu mai e folosită de societății—cum ar fi de o pildă cînd statul ar face o monopolizare—comerçantul încrezător în puterile sale, lesne trece la alta ramură de negoț, unde prin munca își cîștigă existența.

Ca să vă faceți o idee de calitățile pe care le capătă omul exercitând comerțiul sau industria, ca să vă convingeți ce putere de muncă dă omului aceste ocupări, ce spirit sagace se desvolta prin comerț și industrie vă citez următorul exemplu, scos din *Supérieurité des Anglo-Saxons* par Demolins pag. 367.

„La finele lunei Ianuarie, într-un restaurant din Boston se întuniră la un ospăt, mai mulți tineri din lumea aleasă, ești de curind de pe bâncile Universității din *Harvard* (America), unde se distinsese atât prin studiu cât și prin sporturi. *Unul din ei spuse că numai aceia sunt și rămin saraci în Statele-Unite, cari nu au incredere în puterile lor de muncă, și că, dacă el prin vre-o intimplare ar pierde averea lasată lui de tatăl său, ar fi în stare să-și facă o altă avere; ba că chiar într-un singur an el se poate prinde să adune 25,000 lei capital, să facă și o călătorie în jurul pământului în acest an, și aceasta chiar de ar fi să fie lasat gol cu omul din naștere.* Ceilalți tovarăși au făcut prinsoare cu el, au pus pariū suma de 50,000 lei. S-a hotărît ca în ziua de 22 februarie să înceapă a curge anul. În adevară în acea zi *Paul Jones* a fost dus la o băie turcească, unde i s-a luat hainele, lăsându-l în costumul lui Adam, că să-și încerce puterile de muncă, pentru a cîștiga pariul.

Greutatea era să iasă afară din băie. Gol ca un nap *Paul Jones* se gîndi prin ce mijloace să-și cumpere o îmbrăcămintă cât de eftină. Ca un filozof, dar și ca un om care ar fi fost deprins de cînd lumea cu muncă, *Paul Jones* inchis în sala de băie, väcsuia ghetele membrilor cercului și din micul cîștig putu să se hrânească din ziua dintâi și apoi să-și facă și îmbrăcămintea absolut necesara. I-a trebuit 15 zile pentru aceasta; erau multe negreșit, dat fiind scopul urmărit de a face călătorie în jurul lumii și de a mai aduna prin muncă și economie într-un an 25,000 lei. Odată scapat afară din băie, trebuia să cîștige și hrana pe fie care zi și banii pentru călătorie. Planul călătoriei era făcut: să meargă în Londra, de aci în India și în fine de aci în Boston de unde era. Pentru a cîștiga hrana, începu să vîndă

jurnale, strîngînd alătura cu ceilalți vînzatori și căutînd să vîndă pe întrecute; facea serviciu de comisioner, de talmaciu—căci să nu uită că sfîrșise Universitatea și știa franceza, germana, și italiana, pe lîngă limba sa engleză. Ca talmaciu a obținut gratuit un loc pe un vapor american, care-l aduse în Londra, avînd în buzunar economii 250 lei. Intrase în joc și acum se silea să-o scoată la bun sfîrșit. În Londra a ținut conferință și a cîștigat 2500 lei; a intrat în legătura cu jurnale din Anglia, de unde cîștiga cheltuiala călătoriei pînă în India. Ajuns în Calcuta a făcut o afacere de negoț, cumpărînd și revînzînd niște mărfuri, din care a cîștigat peste 25,000 lei, tocmai suma pe care hotărîse să-o adune. Si mai era pînă la finea anului“.

Ca să scurtez, voi spune că a cîștigat pariul, lata ce însamnă muncă și economia! Nică o muncă nu e rușinoasă. Si pentru nimenea să nu fie rușine a întreprinde orice fel de înuncă. Iată ce energie e în stare să desfășoare omul încrezător în puterile sale! Si *numai negoțul și meseria dău omului incredere în puterile sale; numai în negoț se poate aduna capitaluri mari și lesne.* Să ni să spună: care funcționar ar fi în stare să facă o asemenea prinsoare? Să ni se spună prin ce mijloace un funcționar ar putea face ocolul pămîntului și să adune și un asemenea capital? Pentru funcționar muncă e rușinoasă; o singură muncă e onorabilă, anume aceia pe care o exercita el!

Sint la sfîrșitul conferinței mele. Încă un cuvînt și termin. Voi să închei arătînd însemnatatea cea mai de preț a comerțului, pe lîngă cele expuse în întreagă această cuvîntare.

Nu știu dacă v-ați întrebat ce rost a hotarele între țărî. Aceste granițe sint păzite. Pentru ce? Paza granițelor poate avea o justificare pentru că se apără interesele sanitare ale țărîi. Mai poate avea un rost căci nu se pot schimba hotarele țărîi prin usucapiune. O altă însemnatate mare pentru stat, este incasarea taxelor vamale. Si veți găsi multe folioase a pazei granițelor. Dar vă întreb: putem opri strainii să nu intre în țară? Nu cred. Căci ori-ce formalități să ceră, strainii le-ar indeplini conform legilor și ar intra să se așzeze între

noi. Dar unde se pot stabili străini, cind intră în țară? Știm că la sate nu se pot așeza; aci se cere învoirea consiliului comunal. Străinii doritori a se așeza în țara noastră, *așa putință a se așeza numai la orașe*. Și cu ce se pot hrăni străinii din prima zi a sosirii în țară? În funcțiuni nu pot intra, statul are legi în această privință, numai Români pot fi funcționari. Dar la meserie? Și aci e mai greu, acum în urma legelui meseriilor, prin care se înființază corporațiile. Pentru a se face meseeriaș, străinul trebuie să îndeplinească mai multe condiții greu de îndeplinit. Dar în fine cu ce poate trăi? *Singurul mijloc de existență pentru străinul nou venit și așezat în orașe nu e de căt comerțul*. Aci oricine ar voi, e lasat liber adoua zi să-și deschidă prăvălie.

Care e datoria noastră ca român cu privire la comerț? Să punem mină pe comerț și apoi să fim străjeri neadormiți ca el să nu treacă în mină străinilor. Poporul român întreg să fie cu ochii deschiși în patru la comerț, căci numai aci să pot oploși străinii din cel întâi moment al intrării în țară. Cind străinul negustor se va vedea lipsit de sprijinul necesar, de clientelă, atunci iute o va lua la talpașiță. Numai aci străinii vor putea fi îngăduiți în comerț, în care se va constata tendința de asimilare. Altfel străinul ori de ce neam ar fi, tot străin este, cătă vreme nu se asimilează cu noi. Cind poporul întreg ar fi cu ochii la comerț, atunci străinii neasimilabili nu ar mai găsi mijloace de existență în țară. Legile nu ar opri intrarea în țară; *legile nu i-ar opri să deschidă prăvăliai; dar el nu va putea trăi în țară pentru că poporul întreg își are ochi, atîntîi asupra comerțului*.

Cum vedem nu e punct mai vulnerabil în organizmul unui popor de căt comerțul. Căci străinul numai aci își poate găsi traiul.

Dacă vom ca în țara noastră să nu se încuiveze străinul, să întărim nu paza frontierelor, ci paza comerțului. Cine zice paza comerțului, zice paza țării sale.